



کتابخانه نما

کارگردانے فیلم: از تصویر ذهنے تا تصویر سینمایے

استیون دی. کاتز
برگردان: محمد گذرآبادی

SHOT BY SHOT
FILM DIRECTING:
VISUALIZING FROM CONCEPT TO SCREEN

Steven D. Katz
Translated by: Mohammad Gozarabadi



انتشارات بنیاد سینمایی فارابی

۱۴۰۱

سرشناسه	: کتس: استیون داگلاس، ۱۹۵۰ - م. Katz Steven Douglas
عنوان و نام پدیدآور	: نما به نما/ استیون دی کتس؛ ترجمه: محمد گذرآبادی؛ ویراستار: امید نیکفرجام.
مشخصات نشر	: تهران: بنیاد سینمایی فارابی، ۱۳۸۴.
مشخصات ظاهری	: ۳۹۲ ص: مصور.
شابک	: ۳۶۰۰۰ ریال؛ ۱۶۰۰۰۰ ریال (چاپ ششم): ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۴-۱۲۵۳
وضعیت فهرست نویسی	: فاپا (چاپ سوم)
یادداشت	: عنوان اصلی: Film directing shot by shot: visualizing from concept to screen.
یادداشت	: چاپ اول: ۱۳۷۶ (فیپا).
یادداشت	: چاپ دوم: زمستان ۱۳۸۲ (فیپا).
یادداشت	: چاپ سوم.
یادداشت	: چاپ ششم: ۱۳۹۲.
یادداشت	: چاپ هشتم: ۱۳۹۶.
یادداشت	: این کتاب در سال های ۱۳۷۶-۱۳۹۷ تجدید چاپ شده است.
یادداشت	: عنوان روی جلد: نما به نما کارگردانی فیلم از تصور ذهنی تا تصویر سینمایی.
یادداشت	: واژه نامه.
عنوان روی جلد	: نما به نما کارگردانی فیلم از تصور ذهنی تا تصویر سینمایی.
موضوع	: سینما -- تهیه و کارگردانی -- دستنامه ها
موضوع	: ضبط ویدیویی -- تولید و کارگردانی -- دستنامه ها
شناسه افزوده	: گذرآبادی، محمد، -، مترجم
شناسه افزوده	: بنیاد سینمایی فارابی
رده بندی کنگره	: ۳۸۴ ک ۲ ۹ ت / ۱۹۹۵ / PN
رده بندی دیویی	: ۷۹۱/۴۳۰۲۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۰۴ - ۷۷ م
اطلاعات رگرورد کتابشناسی	: فاپا



انتشارات بنیاد سینمایی فارابی

نمابه نما (جلد اول) کارگردانه فیلم: از تصور ذهن تا تصویر سینمایی

نوبت چاپ: دهم، ۱۴۰۱

نویسنده	استیون دی. کاتز
برگردان	محمد گذرآبادی
مدیر اجرایی	مریم رهبر
ویراستار	امید نیکفرجام
طراح جلد و صفحه‌آرا	حمید کربلی
ناظر چاپ	یوسف بزاز
لیتوگرافی، چاپ و صحافی	مؤسسه‌ی فرهنگی هنری مشعر
شمارگان	۱۰۰۰
قیمت	۱۸۰/۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۶۶۳۴-۸۲-۴

تمام حقوق متعلق به بنیاد سینمایی فارابی و محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان ولیعصر، بالاتر از پارک ساعی، نرسیده به توانیر، نبش کوچه لنکران، پلاک ۲۴۵۴

کد پستی: ۱۴۳۴۸۴۳۶۱۹ | تلفن: ۸۸۲۰۸۹۰۳ - ۰۲۱

مرکز پخش: آوند دانش، تلفن: ۲۲۸۹۳۹۸۸ - ۰۲۱

فهرست مطالب

www.ketab.ir

۶	مقدمه مترجم
۸	مقدمه
۱۱	بخش اول: فرآیند تجسم
۱۲	فصل ۱: تجسم
۱۷	فصل ۲: طراحی تولید
۳۵	فصل ۳: استوری بورد
۹۷	فصل ۴: تجسم: ابزار و فنون
۱۱۰	فصل ۵: چرخه‌ی تولید

۱۳۶	بخش دوم: عناصر سبک تداومی
۱۳۷	فصل ۶: ساختن نماها: روابط معنایی
۱۶۳	فصل ۷: تدوین: روابط زمانی
۱۷۸	بخش سوم: کارگاه
۱۷۹	فصل ۸: اجرای اصول
۱۹۴	فصل ۹: صحنه پردازی فصل های گفت وگو
۲۱۸	فصل ۱۰: تنظیم صحنه های گفت وگو برای سه بازیگر
۲۳۳	فصل ۱۱: تنظیم صحنه های گفت وگو بین چهار بازیگر یا بیشتر
۲۴۷	فصل ۱۲: صحنه پردازی متحرک
۲۵۸	فصل ۱۳: عمق قاب
۲۶۹	فصل ۱۴: زوایای دوربین
۲۹۱	فصل ۱۵: قاب بندی های محدود و آزاد
۲۹۹	فصل ۱۶: نقطه ی دید
۳۰۹	بخش چهارم: دوربین متحرک
۳۱۰	فصل ۱۷: چرخش دوربین
۳۲۲	فصل ۱۸: نمای جرثقیل
۳۳۳	فصل ۱۹: نمای تعقیبی
۳۴۸	فصل ۲۰: طراحی نمای تعقیبی
۳۶۶	فصل ۲۱: انتقال ها
۳۷۶	فصل ۲۲: قطع فیلم
۳۸۲	فصل ۲۳: حرف های آخر
۳۸۶	فهرست واژگان

مقدمه مترجم

کتابی که در دست دارید بی تردید یکی از معتبرترین و مشهورترین منابع آموزش کارگردانی فیلم در سراسر جهان است و حالا دیگر اثری کلاسیک در این زمینه به حساب می آید (با تیراژ بیش از صد و شصت هزار نسخه).

آنچه در نگاه نخست نظر خواننده را جلب می کند تنوع تصویری بی نظیر کتاب است که آن را تبدیل به اثری نه فقط خواندنی که بیشتر «دیدنی» می کند. ضیافتی به راستی تمام و کمال برای چشمان علاقه مند و مشتاق. بنابراین جای تعجب نیست اگر چاپ دوم کتاب به زبان فارسی نیز در ظرف کمتر از یک سال به اتمام رسیده و این در بازار فقیر کتاب های آموزشی سینما موردی تقریباً نادر است.

بخش اول کتاب به مقوله ای اختصاص دارد که در کتب آموزشی کمتر سراغ داریم و نمابه نما برای نخستین بار آن را به شکلی جدی و کامل مورد بررسی قرار داده : ترسیم اولیه تصاویر فیلم یا همان طراحی استوری بورد.

بیش از هفتصد و پنجاه عکس و تصویر در کتاب گنجانده شده به علاوه استوری بورد فیلم های امپراتوری خورشید ساخته اسپیلبرگ، همشهری کین ساخته اورسن ولز، پرندگان ساخته هیچکاک و بسیاری دیگر از آثار کلاسیک که برای نخستین بار در این کتاب در معرض دید عموم قرار گرفته اند. از این گذشته آموزش های دقیقی داده شده که چگونه فیلمسازان برای آثار خود طراحی های مقدماتی انجام دهند.

استیون داگلاس کاتز طراحی چیره دست است که بسیاری از تصاویر کتاب را شخصاً

طراحی و اجرا نموده و به دلیل تجربه عملی در فیلمسازی طیف وسیعی از تصاویر چشم نواز را در کتاب گنجانده است. اما جذابیت کتاب در بعد بصری آن خلاصه نمی‌شود و در واقع آنچه نما به نما را به یکی از آثاری که «باید خواند» تبدیل نموده قوت تعاریف و مفاهیم ارایه شده در فصل فصل کتاب است. در اینجا نه فقط تکنیک‌های فیلمسازی بلکه سبک‌های مختلف کارگردانی و خلق تصویر معرفی و بررسی شده به نحوی که نگاه نقاد خواننده نسبت به ساختار تصویری و تداومی فیلم‌ها تقویت و تحریک شود.

در طی این سال‌ها به فیلمسازان زیادی اعم از حرفه‌ای و آماتور برخوردیم که نما به نما را خوانده و آن را به دیگران هم توصیه کرده‌اند. گفت‌وگوهایی که با این افراد داشتم جزو بهترین خاطراتم به عنوان یک مترجم است و در اینجا از همه آن‌ها تشکر می‌کنم. برای من نما به نما چیزی فراتر از یک کتاب و یادآور سال‌های تحصیل در دانشکده سینماست. در واقع ترجمه کتاب واکنشی بود به فقدان یک روش آکادمیک و منظم برای آموزش کارگردانی فیلم در آن دانشکده. متأسفانه در گیرودار بحث‌های تئوریک و فلسفی رایج در دانشکده سینما، دانشجویان قادر نبودند به شناختی عملی و فنی از مقوله کارگردانی فیلم دست یابند و به سؤالات ساده و در عین حال بنیادی نظیر این که کار اصلی کارگردان چیست؟ بر چه اساسی اندازه نما و زاویه دوربین را انتخاب کنیم؟ و سؤالاتی از این دست هرگز جواب روشنی داده نمی‌شد. این مشکل هنوز هم به قوت خود باقی است و فارغ‌التحصیلان کارگردانی فیلم فاقد شناختی کارشناسانه و عملی از حرفه خود هستند.

ترجمه کتاب مربوط به سیزده سال پیش است و راستش اصلاً بی‌میل نبودم به خاطر اهمیت و جایگاه کتاب آن را بار دیگر از آغاز تا پایان بازنویسی کنم! ولی با توجه به اینکه در طی این سال‌ها خوانندگان مشکل خاصی با ترجمه کتاب نداشته و آن را روان و قابل فهم یافته‌اند از انجام این کار منصرف شدم. مضاف بر اینکه ترجیح می‌دهم وقت محدودم را به آثار دیگر از جمله کتاب بعدی همین نویسنده در زمینه کارگردانی فیلم (نمای متحرک) اختصاص دهم که در واقع جلد دوم نما به نما محسوب می‌شود و ادیشن جدید آن قرار است به زودی توسط همین ناشر در دسترس عموم قرار گیرد.

در پایان از دوستانم در واحد انتشارات بنیاد سینمایی فارابی از صمیم قلب تشکر می‌کنم و ترجمه کتاب را به دوستان و همکلاسی‌هایم در دانشکده سینما پیشکش می‌نمایم.

مقدمه

عجیب است که ساختن فیلم این قدر مشکل به نظر می‌رسد. در حالی که این هنر بیش از باقی هنرها به خیالات و خواب‌های ما شباهت دارد. مگر نه این است که پس از بستن چشم‌هایمان وارد سالن تاریک سینما می‌شویم و می‌توانیم در آن هر فیلمی را ببینیم؟ ناراحت‌کننده است که نمی‌توانیم خیالات خود را که طبیعتی سینمایی دارند و به آثار هنری تام و تمامی می‌مانند مستقیماً روی فیلم منتقل کنیم. البته این تصور که رویاهای ما سکانس‌های آماده و کاملی هستند، خیالی بیش نیست. نکته این جاست که در مقایسه با دیگر هنرمندان که می‌توانند به مدد ابزار ویژه‌ی خود به راحتی آثاری خلق کنند و هر روز تجربه‌ای نو ببندوزند، فیلم‌سازان همواره برای پوشاندن جامه‌ی عمل به مهارت‌ها و توانایی‌های خود با مشکلاتی عذیده روبه‌رویند، مگر آن‌که از پس هزینه‌های سرسام‌آور تولید برآیند.

بدبختانه، غالب فیلم‌سازان از عهده‌ی این کار بر نمی‌آیند. حتی در مدارس سینمایی نیز غالب دانشجویان در یک دوره‌ی چهار ساله فقط موفق به ساختن دو یا سه فیلم کوتاه شانزده میلی‌متری می‌شوند؛ به عبارت دیگر، تنها بخش کوچکی از وقت آن‌ها صرف فیلم‌سازی می‌شود. در دنیای سینما، آموزش هنگام کار اهمیت ویژه‌ای دارد، یعنی همان چیزی که فیلم‌نامه‌نویسان و هنرپیشگانی که با استفاده از شهرت خود به کارگردانی

روی آورده‌اند، از آن بهره گرفته‌اند.

اولین و عمده‌ترین شیوه‌ی آموزش کارگردانی در مدارس سینمایی فنون سینمایی فیلم‌های کلاسیک و سبک کارگردانان صاحب نام است. البته کلاس‌های تدوین و فیلم‌برداری نیز در این مدارس برگزار می‌شود که بیش‌تر به بررسی فرایندها و شیوه‌های فنی این حرفه‌ها اختصاص دارد تا آموزش عملی آن‌ها.

فقدان تجربه‌ی عملی در مراحل تولید فیلم‌های تجاری نیز ادامه پیدا می‌کند، چراکه تقسیم کار فیلم‌سازی به بخش‌هایی چون فیلم‌نامه‌نویسی، کارگردانی، فیلم‌برداری و تدوین باعث پاره‌پاره شدن تخیل هنرمندان به اجزایی کوچک می‌شود و به آن‌ها اجازه‌ی احاطه کامل بر فرایند فیلم‌سازی را نمی‌دهد. البته تقسیم کار در سینما دلایلی عملی دارد، اما نباید مانع از آموختن رموز این حرفه از سوی کارگردان شود. مسأله این است که آیا بیان و نمایش این تجربه‌ی ارگانیک و واحد حرفه‌ای یگانه است یا ترکیبی از مهارت‌های منفرد. به گمان من، تجسم نماها و سکانس‌ها حرفه‌ای یگانه است که می‌توان آن را تداوم‌نما نیز نامید.

کتاب نما به نما به تداوم نما، به‌خصوص در فیلم‌های داستانی، می‌پردازد، و هدفش تبیین رابطه‌ی عملی میان واقعیت سه‌بعدی فضای مقابل دوربین و نمایش دوبعدی این فضا روی پرده است. فیلم‌ساز با دوربین سه‌بعدی یا ابزار سروکار دارد؛ اول، صحنه یا مکان که از این جهت رسانه به‌شمار می‌رود و آگاهانه دستکاری می‌شود؛ دوم، فیلم نورخورده که به مواد و مصالح سنتی هنرهای گرافیکی شباهت دارد.

روش عمده‌ی این کتاب مقایسه مشروح فنون سینمایی با استفاده از استوری‌بوردهای^۱ نقاشی یا عکاسی شده است. برخلاف فیلم‌نامه که بسیار مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته، طراحی استوری‌برد یکی از بخش‌های تولید فیلم است که کم‌تر درک یا بررسی شده است. در این کتاب از استوری‌برد هم به‌مثابه ابزاری آموزشی استفاده شده است و هم به منزله‌ی فنی مفید برای فیلم‌سازان، چراکه با آن می‌توان آن‌چه را فیلم‌نامه با کلمات توصیف می‌کند با تصویر نشان داد. نما به نما ابتدا مسایل روایتی و بصری را مطرح می‌کند و سپس اساسی‌ترین فنونی را که راه‌حل این مسایل به‌شمار می‌رود معرفی می‌کند. خصوصیت تمامی مثال‌هایی که در این کتاب آمده این است که حس نقادی را در شما برمی‌انگیزد تا وقتی که واقعاً قدم به صحنه می‌گذارید و با موقعیت پیچیده و دشواری روبه‌رو می‌شوید با توجه به نکات بنیادی مطرح شده در این کتاب راه حل شخصی خود را ابداع کنید.

علاوه بر استوری‌برد، روش‌های دیگری نیز برای تجسم و تصویرگری فیلم وجود دارد.

ویدیو و کامپیوتر ابزارهای مفیدی هستند، اما کنار هم گذاشتن تصاویر و درآوردن ایده‌ها به صورت‌های گوناگون بهترین راه پرورش دیدی نقادانه و درکی سینمایی است. برخلاف تصور رایج، استوری‌برد مانع بداهه‌پردازی یا مستندسازی نیست. تجربه‌ی شخصی من نشان می‌دهد که آموختن فنون سنتی مانع نوآوری و بداهه‌پردازی هنرمندان نمی‌شود.